

آگاهی و رضایت دانشجویان مدیریت خدمات بهداشتی در مورد رشته تحصیلی خویش دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی ایران

حسین سلمانزاده *

معصومه خوشکام **

چکیده:

برای استقرار یک نظام آموزشی کارآمد برنامه‌ریزی آموزشی یک عنصر اصلی محسوب می‌شود. برنامه‌ریزی آموزشی نیازمند مجموعه‌ای از اطلاعات است که از منابع مختلف جمع‌آوری می‌گردد. نظرخواهی از دانشجویان درباره انتظارات، برنامه‌ها و فعالیت‌های آموزشی دانشکده و میزان موفقیت آنها می‌تواند بخشی از این اطلاعات را در اختیار برنامه‌ریزان قرار دهد. آگاهی از نظرات دانشجویان می‌تواند نه تنها برای برنامه‌ریزان بلکه برای مسئولین، دست‌اندرکاران امر آموزش و اساتید محترم با توجه به نقشی که در فرآیند آموزش دارند نیز مفید واقع گردد. این مقاله نظرات دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد مدیریت خدمات بهداشتی را در مورد محتوای برنامه آموزشی این رشته و میزان انطباق آن با توانمندی‌های لازم فارغ‌التحصیلان در انجام وظایف حرفه‌ای مورد بررسی قرار داده است.

* رئیس مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی و عضو هیئت علمی دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی
** عضو هیئت علمی دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی

مقدمه:

نظام آموزشی، نظامی پویا و پیوسته در حال تحول است. این نظام با پویایی خود می‌تواند در آرمانهای مسئولین، افراد، انتظارات گروهها، نهادهای اجتماعی، اساتید و دانشجویان تحول ایجاد کند. برای ایجاد یک نظام آموزشی کارآمد، نیاز به برنامه‌ریزی آموزشی است. برنامه‌ریزی آموزشی به عنوان یک اصل که عبارت است از «کاربرد روش‌های تحلیلی در ایجاد ارتباط مناسب میان همه اجزاء نظام آموزشی برای دستیابی به اهداف موردنظر». نیاز به مجموعه اطلاعاتی است که بخشی از آن را می‌توان با نظرخواهی از دانشجویان در اختیار برنامه‌ریزان قرار داد.

توجه به نقش دانشجویان در آموزش خود آنان، امری حیاتی و لازم است. در تعیین هدفها، تنظیم برنامه درسی، در امر یاددهی و یادگیری، و در ارزشیابی فعالیت‌های آموزشی، مشارکت دانشجویان و نظرسنجی از آنان می‌تواند حداقل مزایای زیر را برای برنامه‌ریزان و مسئولین دربر داشته باشد:

* آگاهی از نارسائی‌ها و کمبودهای موجود در فرایند آموزش

* آگاهی از انتظارات دانشجویان

* دستیابی به راه‌حلهای مناسب برای ارتقاء سطح کیفی آموزش دانشجویان

برای آگاهی از نظرات دانشجویان روشهای مختلفی وجود دارد و طرحهایی نیز ارائه شده است که در این راستا نویسندگان مقاله برآن شدند تا با تحقیق حاضر، نظرات تعدادی از دانشجویان دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی را درباره میزان آگاهی و رضایت آنان از رشته تحصیلی خویش، محتوای برنامه آموزشی و کارایی آن در انطباق با نیازمندی‌های جامعه و انجام وظایف حرفه‌ای مورد ارزیابی قرار دهند. در این پژوهش قصد براین بود تا با سنجش آگاهی و

رضایت دانشجویان مدیریت خدمات بهداشتی، راه کارهای مناسب برای برنامه ریزان دانشکده و انطباق برنامه ها در افزایش توانمندی فارغ التحصیلان برای انجام وظایف حرفه ای مشخص گردد.

روش بررسی و ابزار کار:

در این تحقیق نوع مطالعه توصیفی تحلیلی، روش جمع آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه و روش مطالعه مقطعی انتخاب گردید. جامعه مورد پژوهش شامل ۱۳۰ نفر از دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی می باشند. اطلاعات از طریق پرسشنامه ۲۰ سئوالی (شامل ۱۷ سئوال چند گزینه ای و ۳ سئوال باز) بوسیله دانشجویان تکمیل و جمع آوری گردید. سئوالات پرسشنامه، دیدگاه های دانشجویان را در چهار مقوله زیر مورد بررسی قرار داد:

۱- محتوی برنامه های آموزشی و چگونگی فعالیت های آموزشی در

دانشکده

۲- میزان آگاهی دانشجویان در مورد رشته تحصیلی

۳- میزان رضایت دانشجویان در مورد رشته تحصیلی

۴- میزان خوشبینی دانشجویان در زمینه اشتغال پس از فارغ التحصیلی

پرسشنامه ها را پرسشگران به صورت حضوری در کلاس های درس توزیع و پس از تکمیل جمع آوری کردند. اطلاعات این پرسشنامه پس از طی مراحل code sheet با کمک نرم افزارهای مدیریتی foxpro 2.5/pas بصورت بانک اطلاعات درآمده و با نرم افزار spss pas و آزمون مقایسه نسبتها تحلیل آماری گردید.

یافته‌ها:

پاسخ‌دهندگان دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته مدیریت خدمات بهداشتی هستند که نسبت دانشجویان پسر به دانشجویان دختر ۱/۵ به ۱ بود.

نتایج حاصل از نظرسنجی درباره محتوی برنامه آموزشی و ارتباط آن با کسب توانایی‌های حرفه‌ای، نشانگر آنست که اکثر دانشجویان با افزایش تعداد واحدهای کارآموزی و کارورزی موافق بوده‌اند ولی تغییری در مورد دروس تئوری را لازم ندانسته‌اند. ضمن آنکه افزایش کتب و مجلات علمی کتابخانه و تجهیزات دیداری - شنیداری را اکیداً توصیه می‌نمایند (جدول شماره ۱)

جدول شماره ۱- توزیع فراوانی نظرات دانشجویان در مورد ارتباط میان برنامه‌ها و امکانات آموزشی برای کسب توانمندی‌های حرفه‌ای در طول تحصیل

نظرات دانشجویان		افزایش یابد	
		کارشناسی	کارشناسی ارشد
دروس تئوری		۱۴/۱۶	۱۱/۷۶
واحدهای کارآموزی		۷۳/۴۵	۱۱/۷۶
واحدهای کارورزی		۷۸/۷۶	۲۸/۴۱
کتابهای کتابخانه در زمینه مدیریت		۹۸/۲۳	۱۰۰
مجلات علمی در مورد مدیریت		۹۸/۲۳	۱۰۰
وسایل کمک آموزشی		۹۳/۸۱	۱۰۰

اختلاف معنی‌داری بین نظرات دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد در مورد افزایش واحدهای کارآموزی و کارورزی مشاهده می‌شود. ($P < 0/05$)

نتایج حاصل از نظرسنجی نشان می‌دهد میزان آگاهی دانشجویان از ابدا. رشته

در مقطع کارشناسی اغلب کم و یا در حدود متوسط (۸۳/۷۸ درصد) و کارشناسی ارشد خوب و مناسب (۸۸/۲۳ درصد) است. (جدول شماره ۲) میزان آگاهی دانشجویان کارشناسی ارشد از رشته تحصیلی خویش بیش از دانشجویان کارشناسی می باشد. ($P < 0/05$)

جدول شماره ۲- توزیع فراوانی میزان آگاهی دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد در مورد رشته تحصیلی

میزان آگاهی	کارشناسی	کارشناسی ارشد
کم	۵۲/۲۵	۱۱/۷۶
متوسط	۳۱/۵۳	۵۲/۹۴
بالا	۱۶/۲۲	۳۵/۲۹

رضایت دانشجویان از رشته تحصیلی خود در مقطع کارشناسی اکثراً در حد متوسط و کم است در حالیکه ۵۲/۹۴ درصد از دانشجویان کارشناسی ارشد رضایت بالایی از رشته تحصیلی خود دارند. (جدول شماره ۳) میزان رضایت دانشجویان کارشناسی ارشد از رشته تحصیلی خویش بیش از دانشجویان کارشناسی است. ($P < 0/05$)

جدول شماره ۳- توزیع فراوانی میزان رضایت دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد در مورد رشته تحصیلی

میزان رضایت	کارشناسی	کارشناسی ارشد
کم	۲۰/۵۳	۵/۸۸
متوسط	۴۸/۲۱	۴۱/۱۸
بالا	۳۱/۲۵	۵۲/۹۴

نتایج حاصله در زمینه میزان خوش‌بینی از اشتغال در این رشته از دیدگاه دانشجویان در مقطع کارشناسی ارشد مناسب (۴۷/۰۶ درصد) است در حالیکه در مورد دانشجویان مقطع کارشناسی مناسب نیست (۲۲/۱۲ درصد) و از این نظر بین دو گروه اختلاف معنی‌دار مشاهده می‌شود. ($P < 0/05$)

جدول شماره ۴- توزیع فراوانی میزان خوش‌بینی از اشتغال دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد در مورد رشته تحصیلی

میزان خوش‌بینی در زمینه اشتغال در این رشته	کارشناسی	کارشناسی ارشد
خوب	۲۲/۱۲	۴۷/۰۶
متوسط	۴۱/۵۹	۱۷/۶۴
کم	۳۱/۸۵	۳۵/۳۲

بحث

در این پژوهش دانشجویانی برای شرکت در نظرسنجی انتخاب شدند که از سال اول در رشته مدیریت خدمات بهداشتی مشغول به تحصیل بوده‌اند و یا پس از فارغ‌التحصیلی مجدداً در دوره کارشناسی ارشد پذیرفته شده و مشغول به

تحصیل می‌باشند دلیل این انتخاب انطباق نظرات دانشجویان قبل از فارغ‌التحصیلی و پس از آن به ویژه آنانی که در محیط کار نیز قرار گرفته‌اند و مجدداً برای تحصیل در محیط آموزشی حضور دارند، می‌باشد.

از نتایج این تحقیق چنین برمی‌آید که شاید در همه ابعاد مورد بررسی:

* محتوی برنامه‌های آموزشی و فعالیتهای آموزشی دانشکده

* میزان آگاهی دانشجویان از رشته خود

* میزان رضایت دانشجویان از رشته خود

* میزان خوش‌بینی آنها از اشتغال در این رشته، به تحقیق وسیعتری و یافتن راه‌کارهایی برای رفع کاستی‌ها نیاز است.

ضعف در فرایند آموزشی از مرحله انتخاب رشته توسط دانشجویان و گزینش آنان آغاز می‌شود. رشد کمی شتابان تعداد دانشجو در این رشته تحصیلی علاوه بر مشکلات بیرونی (چون ضعف معلومات و اطلاعات پایه ورودی‌ها و پذیرش در دانشگاه با محفوظات سطحی از طریق آزمون سراسری)، مشکلات درونی از جمله دوری از خانواده، مشکلات عاطفی و اجتماعی، بالا رفتن هزینه‌های کمک آموزشی و بالاخره افت تحصیلی و کاهش کارائی درونی و بیرونی دانشگاه را به همراه دارد.

توزیع فراوانی نظرات دانشجویان مورد مطالعه در مورد کاستی‌های موجود در زمینه‌های مختلف آموزشی و امکانات مورد نیاز که باید تغییرات لازم صورت پذیرد را در جدول شماره ۵ ملاحظه می‌فرمائید.

جدول شماره ۵- توزیع فراوانی نظرات دانشجویان در مورد لزوم تغییرات عمده در دانشکده در زمینه‌های مختلف آموزشی

فراوانی درصد	اصلاحات مورد نیاز در زمینه‌های مختلف از دیدگاه دانشجویان
۴۲/۸۵	برنامه‌ریزی دقیق و منظم در برنامه آموزشی
۵۵	محتوی برنامه آموزشی
۶۰	افزایش فضای آموزشی
۶۰	فعالیت‌های آموزشی اساتید
۶۰	گسترش امکانات آموزشی
۷۰	افزایش کادر هیئت علمی مجرب

پیشنهادهای کلی:

- با توجه به یافته‌های این پژوهش و نظرات دانشجویان پیشنهاد می‌شود:
- * دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی برنامه آموزش این رشته را براساس اصول علمی بازننگری و تدوین نماید به طوریکه اهداف و انتظارات و توانمندی‌هایی که دانشجویان باید در طول دوره آموزشی در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد فراگیرند دقیقاً مشخص شود.
 - * گروه آموزشی و اساتیدی که دروس مختلف این رشته را تدوین می‌کنند برای تمامی دروس طرح درس تهیه کنند و براساس آن مواد درسی را به دانشجویان آموزش دهند.
 - * در برنامه‌ریزی و تدوین طرح درس لزوم کسب توانمندی‌های لازم فراگیران در انجام وظائف حرفه‌ای مورد توجه خاص قرار گیرد.
 - * تقویت و گسترش امکانات رفاهی دانشجویان در حد مقررات مدنظر باشد.

* گردهمائی‌های علمی کشوری برای آشنائی بیشتر مسئولین با اهمیت، نقش و جایگاه فارغ‌التحصیلان این رشته در بهبود فعالیت‌های بیمارستانی و یافتن راه‌حل‌های مناسب برای اداره بهتر مراکز آموزشی و درمانی برگزار شود.

* کتب و منابع علمی برای شناخت بیشتر بیمارستان تهیه و در اختیار فراگیران قرار گیرد.

* مسئولین و اساتید دانشکده با حضور بیشتر در بیمارستان و نظارت بر امور کارآموزان و کارورزان امکان کسب توانمندی دانشجویان را در شرایط واقعی فراهم سازند.

منابع:

- ۱- مشایخ، فریده. فرآیند برنامه‌ریزی آموزشی، تألیف گروه مشاوران یونسکو - تهران ۱۳۷۷ - انتشارات مدرسه
 - ۲- لطیفی، نوراحمد. تعلیم و تربیت در گروه پزشکی - تهران ۱۳۷۴ انتشارات دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران
 - ۳- فیوضات، یحیی. مبانی برنامه‌ریزی آموزشی، چاپ اول، آبان ۱۳۷۳ ناشر: پناه‌افراز با همکاری نشر ویرایش
 - ۴- گروه مشاوران یونسکو، فرآیند برنامه‌ریزی آموزشی، ترجمه دکتر فریده مشایخ، انتشارات سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی سال ۱۳۶۹
 - ۵- کمالی محمدیه، رهبری و مدیریت آموزشی، نشر رامین سال ۱۳۷۳
 - ۶- بازرگان، عباس. «مراحل برنامه‌ریزی توسعه آموزش عالی و ارزیابی آن» دانش مدیریت شماره نهم و دهم، تابستان و پاییز ۱۳۶۹
 - ۷- نائلی، محمدعلی. مدیریت آموزش و رفتار سازمانی. انتشارات دانشگاه شهید چمران اهواز - اسفند ۱۳۶۷
- World Health organization: Educational Development centers in the health sector. Regional office for Eastern Mediteranean 1992.